
marc rummens

kommunikatiesatellieten in dienst van de nieuwsmedia (pers, radio en televisie).

Fac. Soc. Wet., Leuven, juli 1974, 154 blz.
(Promotor : L. Boone)

Deze eindverhandeling had als voornaamste doel na te gaan welke dienst communicatiesatellieten kunnen bewijzen aan drie belangrijke nieuwsmedia : pers, radio en televisie.

Alvorens dit onderwerp over vijf hoofdstukken te behandelen werd in een algemene inleiding onze plaats aangeduid in de nog steeds actuele terminologische discussies omtrent communicatie, communicatiemedium, massacommunicatie, informatie. Ook werden er enkele «losse bedenkingen» verzameld i.v.m. wat aan het tijdperk van de communicatiesatelliet voorafging op het vlak van de massacommunicatie.

Het eerste hoofdstuk vormt een technische benadering, hetgeen evenwel geen aanleiding mocht zijn om dit als «minder interessant» ter zijde te leggen. Het is immers pas vanuit een — zij het dan nog beperkte — technische kennis, dat men over die wereld van elektronische communicatie beter kan oordelen.

De volgende twee hoofdstukken behandelden de satellieten respectievelijk in dienst van de pers en in dienst van radio en televisie. Het deel over de pers werd het omvangrijkste omdat wij het nodig achtten enkele nieuwe ideeën hierin te verwerken : elektronische krant en HCC (Huis Communicatie Centrale) gecombineerd met kabel en satelliet. (Ook weze opgemerkt dat relatief weinig concrete literatuur voorhanden was en dat wij ons daarom regelmatig dienden te baseren op wat hier en daar door sommige auteurs terloops was opgemerkt.)

De Pers

In het hoofdstuk over de pers is nu gebleken dat deze soort satellieten niet direct op de voorgrond treedt. Dit is echter wél het geval wanneer wij het uitsluitend zouden hebben over de **nieuwsverzameling** en de **nieuwsverspreiding** door de krant. Maar dit bleek reeds onmiddellijk onvoldoende te zijn. Er diende immers ook over de **sociale functies** van de pers te worden gehandeld.

— Wat de nieuwsverzameling betreft dient vooral te worden aangestipt dat c-satellieten niet als een nieuwe soort nieuwsbron mogen beschouwd worden, maar eerder een vorm van «wegver-

breiding» zijn naar het nieuws toe : meer kranten kunnen meer en vlugger informatie ontvangen over de gebeurtenissen in de wereld. En ten tweede zou het op te richten (of reeds opgerichte) net van grondstations in dienst van de pers eerder evolueren ten gunste van de persagenschappen die, als «fabrieken» van het nieuws, hier vlug gebruik van zullen maken.

Sterke kranten (-concerns) zijn hier evenwel ook toe in staat.

— Doorheen het gedeelte over de nieuwsverspreiding stonden een aantal ideeën centraal waaronder de HCC- en de facsimile-apparatuur met de invloed daarvan op de nieuwsverspreiding en de gedrukte media, de belangrijkste zijn.

De facsimile-apparatuur lijkt inderdaad de grote bedreiging te zijn voor het voortbestaan van de gedrukte media, vooral als onderdeel van de HCC die als een «concentratie» van de belangrijkste nieuwsmedia kan worden beschouwd (HCC : één centraal meubel in huis waarin radio, televisie, krant en telefoon verwerkt zijn. De mogelijkheden zijn legio.)

Er gaan daar o.i. evenwel bepaalde vooronderstellingen aan vooraf. Vooraleer hierop te wijzen hebben wij getracht in korte bewoordingen uit te leggen wat er vandaag leeft rond de idee van facsimile en HCC. Daarom werden auteurs zoals KOEHLER, WEBB, RIVERS, PETERSON en JENSEN, en VAN ROOY aangehaald en besproken.

Deze nieuwe technieken zouden als gevolg kunnen hebben dat het krantenpersoneel sterk wordt uitgedund. Het journalistenberoep zou een nieuw «kleed» krijgen.

Wanneer men stelt dat men de krant aan huis zal kunnen bestellen langs de kabel of rechtstreeks via de satelliet (dus d.m.v. het facsimile-systeem) zegt men impliciet ook dat er dan alleen maar een soort van krantenredacties zullen bestaan waarop enkele personen de elektronische krant samenstellen uit al het materiaal dat binnenkomt (drukkers en verdelers zijn verdwenen).

Dit is een situatie die voor de actuele (financieel) zwakke kranten zowel gunstige als erg pessimistische vooruitzichten biedt. Gunstige omdat zij in zo'n situatie minder personeel, dus minder vaste kosten zouden hebben. Pessimistische omdat de apparatuur die in de plaats komt van een deel van het personeel erg duur is, wegens het feit dat de krant in hoofdzaak zal afhangen van het aantal abonnees : zij die aan de kabel «hangen» (nu kan zij nog rekenen op de straatverkoop, wat in een situatie waar de krant de huiskamers «binnenglijdt» langs de kabel veel minder of helemaal niet het geval zal zijn). Daarbij komt dat de prijs van elektronische kranten een stuk hoger zou liggen dan deze van gewone gedrukte dagbladen.

VAN ROOY ziet dan ook de gedrukte media helemaal verdwijnen, maar RIVERS, PETERSON en JENSEN maken een voorbehoud. Als de krant zich maar weet aan te passen menen zij dat ze kan overleven. Dit «aanpassen» wordt dan vooral gezien in de zin van : overschakelen op meer commentaar en op meer beoordeling, wegens de grote concurrentie inzake nieuwsberichterij van radio en televisie.

Toch leunen de beide visies, deze van VAN ROOY enerzijds en deze van RIVERS e.a. anderzijds, ergens bij elkaar aan. Zij vooronderstellen immers alle twee dat de vraag naar «lees»-nieuws steeds sterker zal worden. Zij zien m.a.w. de situatie van het «lees»-nieuws erg positief. O.i. kan men zich evenwel sterk afvragen of dit wel degelijk het geval zal zijn in een wereld waarin de massacommunicatie hoofdzakelijk of toch meer en meer langs elektronische weg (beeld + geluid) zal geschieden.

Dit hangt nu ook nog samen met enkele sociale functies die de krant vervult : een elektronische krant zal het zeker moeilijker

hebben om deze over te nemen. Zo bleek bvb. vooral tijdens de beschouwing van de krant als bron van sociaal prestige dat de gewone gedrukte krant nog steeds sterk staat (voor een meer gedetailleerde uitleg verwijzen wij naar de eindverhandeling zelf). Een bijkomende factor die de pers voorlopig in leven zal houden is ongetwijfeld de pers zelf, met name de krachten binnen dit sociaal systeem (kranten, journalisten, drukkers, verdelers, ...). Het is misschien daarom dat de pers haar rol die zij in den beginne heeft gespeeld tegenwoordig a.h.w. benadrukt. Daarom verwezen wij naar enkele nationale schandalen zoals Watergate, RTT, olieschandaal in Italië, ... waarin de kranten van de respectieve landen een centrale rol speelden.

Om al deze redenen willen wij toch erg voorzichtig zijn met die «elektronische-krant-aan-huis-idee» waarover VAN ROOY het zo graag heeft en waarvan hij meent dat ze reeds in 1985 kan gerealiseerd zijn. Zo'n vaart zal het wel niet lopen.

Hetgeen evenwel niet uitsluit dat er in de verre toekomst van een wereldpers sprake zal kunnen zijn: een geheel van de grote internationaal verspreide kranten 1° via de satelliet en de bijkantoren of 2° rechtstreeks via de satelliet in de huiskamers.

Uitspraken over de toekomst zijn evenwel zeer dikwijls «gewaagde» ondernemingen.

Radio en Televisie

In het derde hoofdstuk over radio en televisie was het ons er vooral om te doen een overzicht te geven van de praktische toepassingen van de c-satelliet voor radio en televisie.

Ook wilden wij — i.v.m. het doel van de c-satelliet — het blinde geloof relativeren van sommigen die deze satellieten een vrede-stichtende rol willen toekennen in de internationale communicatie op politiek niveau. Vooralsnog blijft de grootste waarde van de c-satelliet gesitueerd op het vlak van het **intercultureel** maar vooral van het **inter-individueel** contact (het contact tussen de individuen langs de telefoon). Zo gezien kan die wereldvrede, die men doorgaans als het doel van de c-satelliet stelde, geen direct resultaat zijn (in de veronderstelling dat alleen de satelliet vrede zou kunnen brengen).

Wat dan het wereldnet van televisie betreft menen wij dat dit er wel zal komen op de dikwijls gesuggereerde manier: het verbinden via de satelliet van de kabeltelevisiemaatschappijen.

Internationaal en Juridisch

In het laatste hoofdstuk werd aandacht geschonken aan de internationale organisatie i.v.m. c-satellieten. In een tweede paragraaf werd dan nog een overzicht gegeven van de voornaamste juridische activiteiten in dit verband op internationaal vlak.

Er zijn drie voornaamste blokken: de V.S., de USSR en EUROPA. De V.S. zijn de oprichters van INTELSAT en zij zoeken het communicatiesatelliet-verkeer over de wereld onder hun hoede te behouden. Hiertegenover staan de USSR en EUROPA.

EUROPA kan vooralsnog weinig aanvragen omdat het niet alleen op politiek vlak maar ook op het niveau van de ruimtevaart (satellietplanningen) erg verdeeld is. Deze verdeeldheid kwam onlangs weer eens in het nieuws toen bekend werd dat de oprichting van ESA ter vervanging van Eldo en Esro, voorzien voor 1 april 1974, werd uitgesteld op verzoek van FRANKRIJK. De reden hiervoor zou zijn dat FRANKRIJK en WEST-DUITSLAND elkaar het voorzitterschap van de ESA betwisten. Een illustratie van de Europese «sfeer».

De SOVJET-UNIE wil duidelijk een alternatief stellen tegenover

INTELSAT met haar INTERSPUTNIK. Het blijft evenwel de vraag wat zij hier precies mee op het oog heeft vermits deze organisatie, waarvan de plannen in 1968 werden gemaakt en in 1971 werden bevestigd, nog niet is opgericht.

De drie (juridische) conferenties van Lausanne, Parijs en Nairobi wijzen erop dat men algemeen verwacht dat het satellietverkeer zal toenemen vermits men al sedert enkele jaren poogt een internationale regeling hiervoor uit te werken (vnl. ter bestrijding van de piraterij en ter bescherming van het auteursrecht). In Brussel (mei 1974) werd de vierde conferentie gehouden.

Bij al deze juridische aangelegenheden was het opvallend dat er voor het telefoonverkeer veel minder moeilijkheden in de weg lijken gelegen te hebben dan voor de televisie. Het eerste is dan ook op een andere wijze massamedium dan het tweede. Telefoon kunnen wij een inter-individueel massamedium noemen, omdat het steeds een medium is tussen nooit meer dan twee individuen (inter-actie medium). Televisie (behalve bij beeldtelefoon) is beperkt tot eenrichtingsverkeer, waardoor de verantwoordelijkheden meteen veel hoger komen te liggen voor de zender. Er zijn geen of weinig response-mogelijkheden waardoor de beïnvloedingsmacht die van de zender uitgaat veel groter kan zijn. Vandaar o.a. de grotere discussies bij televisie langs satelliet dan bij telefoon langs satelliet. Het laatste is dan ook vlugger gerealiseerd dan het eerste.

Deze discussies en vergaderingen kunnen tenslotte worden aanzien als een confrontatie van de verschillende culturen. De c-satelliet brengt dus niet alleen door rechtstreekse reportages de mensen (culturen) bij elkaar, maar ook door het feit dat er over haar zoveel wordt gediscussieerd.

Dat ze de toekomst van onze wereld en onze communicatiemediamede zal bepalen, lijkt ons na deze studie minder betwistbaar dan wij tevoren hadden vermoed.

Vandaar dat dit fenomeen de aandacht die eraan besteed wordt, tenvolle waard is.

Marc RUMMENS.

BEKNOPTE LITERATUURLIJST

- DORFER, I., *Communication satellites*, Stockholm, 1968, 54 p.
LUKASHOK, A., *Communicatiesatellieten*, Utrecht-Antwerpen, 1969, 136 p.
MASOUYE, Cl., *La distribution des signaux par satellites (ou le «tour-nant» de Nairobi)*, in *Revue de l'UER*, Genève, 1973, n° 5, p. 40-49.
RIVERS, W.L., PETERSON, Th., JENSEN, J.W., *The Mass media and Modern Society*, New York, 1971, 342 p.
TASSIN, J., *Vers l'Europe spatiale*, Paris, 1970, 252 p.
VAN ROOY, R., *Kijken in de toekomst*, Leiden-Amsterdam, 1971, 158 p.